

KRIEBELDIERTJESBAK

Een eenvoudig voorbeeld van leerlingparticipatie bij kleuters

Wat?

De kriebeldiertjesbak is gewoon een grote plastic bak. Eigenlijk is het een aquarium, maar er zitten geen vissen in. Er is ook een bak voor schildpadden (met eilandje), een vergrootglas, enkele kleine potjes met deksel, pincetten... en het grote insectenboek. Deze materialen zijn steeds beschikbaar voor als er kinderen zijn die één of ander insect gevonden hebben. Kinderen vinden dat zeer fascinerend en kunnen er uren naar kijken.

Waarom?

Ieder jaar opnieuw zijn er kinderen die kleine diertjes opmerken op de speelplaats, in de tuin, op weg naar school. Ze nemen deze diertjes maar wat graag mee naar de klas. Hun betrokkenheid is zeer hoog en ze komen dit direct vertellen aan de juf. Onmiddellijk zijn er ook andere kinderen die nieuwsgierig komen kijken...

Elke kleuterleidster kent dit fenomeen en neemt spontaan de tijd om er even naar te kijken. Toch is het heel jammer wanneer de interesse die hierbij opflakert, blijft hangen bij 'even kijken'. Als er op dat moment niet meer rond gebeurt, dooft die interesse al snel uit.

Anderzijds is het niet altijd evident om hier direct een heel thema rond uit te werken. Toch kan je met de 'kriebeldiertjes-bak' de interesse oppikken en er ruimte voor voorzien, terwijl de rest van het klasgebeuren kan verder-lopen.

Hoe?

Toen de kinderen vorig jaar met slakken de klas van juf Bea binnenstapten, kregen deze slakken aandacht én een plaatsje in de grote plastic bak. In de klas liep op dat moment het thema 'touwen' op volle snelheid: er werden knopen gelegd en waar mogelijk ontward, geëxperimenteerd met het dikke touw in de bewegingshoek, ponponnen gemaakt in de knutselhoek, kralen gerijgd... Toch waren er enkele kleuters die hier niet zo hun weg in vonden en meer interesse toonden in de slakken.

Een groepje kleuters engageerden zich spontaan om voor de slakken een huisje te maken in de grote plastic bak. Ze gingen takjes en bladeren halen op de speelplaats, waar ze de slakken ook

gevonden hadden. Met het vergrootglas bekeken ze hoe de slakken uit hun huisjes kwamen en zich

voortbewogen... naar boven. Ze zochten naar een deksel op de bak, omdat de dieren er anders uit zouden kruipen. Enkele kleuters lieten de slakken zelfs omhoog kruipen op de muur en er ontstond een 'race' waarbij kinderen benieuwd waren om te weten welke slak het eerste boven zou zijn.

Het vroeg van de leerkracht de souplesse om het eigen touwenprogramma wat te lossen, in dit geval door een tweede onderwerp in de zijlijn mee te nemen. Hierdoor was er meer kans dat er meer kinderen betrokken waren, die vervolgens ook meer konden leren: over de natuur, over wiskundige begrippen als 'eerste' en 'laatste', 'boven' en 'onder'... Dergelijke kansen mogen we niet laten liggen!

■ ■ ■ Reflectie...

De spontane manier waarop dit thema aan bod komt, bepaalt het succes ervan. Als je zelf slakken introduceert in de klas en een thema hierrond uitwerkt, is de betrokkenheid niet zo groot. Nu hebben de kinderen de slakken 'zelf' gevonden... en ze vinden er steeds meer. Bovendien groeit het thema slechts geleidelijk uit, zonder goed te weten waar het eindigt. Wordt het wel een thema? Wie bedenkt er trouwens een 'slakkenrace'?

Omdat de kinderen positief reageren, introduceer je een boek, een poster... Het vergrootglas maakt dat kinderen extra goed kijken. Ze merken dan zelf de slijmsporen op, en de leerkracht laat zien hoe je dat op zwart papier nog beter kunt volgen. Dat scherp observeren is een goede basis om het ook te tekenen of na te boetseren, maar dat 'hoeft' niet. We wachten even af en kijken wat de kinderen er zelf van gaan maken... Maar de leerkracht nodigt al uit door klei klaar te zetten.

Wat opvalt hier is dat er ruimte is voor initiatief van de kinderen, maar ook een leerkracht die zich ten volle engageert in een min of meer onvoorspelbaar verhaal. Ze trekken samen uit op ontdekking. Beiden kunnen hierbij initiatieven nemen, het ene volgt uit het andere. Dit komt overeen met het 'open framework' dat Scheinhart en Weikart beschreven (1997)¹. Op twee assen wordt de mate van initiatief van leerkracht en kinderen aangeduid. Zo worden vier typen van onderwijs onderscheiden:

- Bewarend onderwijs: zowel kinderen als leerkracht nemen weinig initiatieven.
- Schools onderwijs: leerkrachten nemen vooral de leiding in wat en hoe er geleerd wordt en kinderen volgen het voor hen uitgestippelde programma.
- Kindgericht onderwijs: het kind neemt initiatief in een rijke leeromgeving en de leerkracht blijft verder wat op de achtergrond.
- Open Framework: leerkracht en kinderen programmeren elkaar!

Laat het duidelijk zijn dat open staan voor de wereld en samen ontdekken hier centraal staan. Dit is heel erg in contrast met de steeds mooier uitgewerkte pakketten die programmaontwikkelaars over allerlei thema's en ontwikkelingsdomeinen op de markt brengen. Het voorgekauwde, kant-en-klare verhaal waarin je (als leerling en als leerkracht) maar moet happen, schiet naar leerlingparticipatie en naar echte betrokkenheid tekort. Veel kleuterleid(st)ers weten dit en geven aan die pakketten dan ook een eigen accent voor ze er echt mee kunnen/willen werken. Ook voor kleuters werkt dit zo. Dit is met andere woorden een pleidooi voor de verrassing in de klas.

Ilse Aerden - Medewerker Steunpunt GOK

Met dank aan juf. Bea Plessers – Vrije Basisschool, Kleuterschool 'De Kei' Neeroeteren

¹ Uit: Onderwijs op een nieuwe leest. Een reconstructie van de actuele 'paradigma-shift'. Laevers Ferre. Uit: EE-cahier. Draagkracht geven. Uitkomst voor de toekomst. (2006) CEGO-Publishers, Leuven.